

PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS

KHT Jari Nurkkalan toiminta Lapuan Osuuspankin tilintarkastuksessa

Tilintarkastuslautakunnan päätös 23.5.2023

Päätöksen diaarinumero: PRH/2094/10000/2022

Asian vireilletulo

Tilintarkastusvalvonta on tuonut tutkinta-asian tilintarkastuslautakunnan käsiteltäväksi sen vuoksi, että vuonna 2020 suoritetussa laaduntarkastuksessa on havaittu KHT Jari Nurkkalan toimintaan liittyviä puutteita Lapuan Osuuspankki (jatkossa myös ”pankki”) tilikauden 1.1.2019–31.12.2019 tilintarkastuksessa.

Kuuleminen

Nurkkalalle on hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti varattu tilaisuus tulla kuulluksi tutkinta-asiassa. Nurkkala on päivämäärällä 22.2.2023 toimittanut tilintarkastusvalvonnalle asian johdosta kirjallisen lausuman.

Nurkkalaa on lisäksi kuultu laaduntarkastuksen suorittamisen yhteydessä. Tilintarkastuslautakunta on ottanut nyt käsiteltävänä olevan tutkinta-asian käsittelyssä huomioon Nurkkalan aikaisemmin tilintarkastusvalvonnalle ja tilintarkastuslautakunnalle esittämät seikat, sekä Helsingin hallinto-oikeuden asiassa antaman päätöksen.

Muu aineisto

Tilintarkastuslautakunnalla on ollut käytettävissään tilintarkastusvalvonnan suorittamassa laaduntarkastuksessa käytetty aineisto keskeisiltä osin.

Uusintatarkastus

Nurkkalan laaduntarkastusta päätettiin 17.11.2017 annetulla päätöksellä jatkaa uusintatarkastuksella. Nurkkalan laaduntarkastuksen kohteena vuonna 2020 on ollut eri tilintarkastustoimeksianto kuin vuonna 2017.

Ratkaisu

Tilintarkastuslautakunta antaa KHT Jari Nurkkalalle huomautuksen.

Perustelut

Tilintarkastuslautakunnan arvio Nurkkalan toiminnasta

Tilintarkastaja on toiminnassaan velvollinen noudattamaan tilintarkastuslain (1141/2015, jatkossa myös ”TTL”) ammattieettisiä periaatteita (TTL 4:1) ja hyvää tilintarkastustapaa (TTL 4:3).

Nurkkalan suorittamassa pankin tilikauden 1.1.2019–31.12.2019 tilintarkastuksessa on havaittu puutteita tilintarkastusevidenssin hankkimisessa ja sen dokumentoinnissa. Puutteet ovat liittyneet tarkastustoimenpiteiden tai evidenssin todennettavuuteen:

- toimeksiantokohtaisen laadunvalvontatarkastuksen toteuttamisessa
- saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöltä -erän tarkastamisessa
- palveluorganisaation huomioonottamisessa tarkastuksessa
- pääkirjanpitolientien ja muiden oikaisujen tarkastamisessa
- korkotuottojen ja kulujen tarkastamisessa
- lähipiiritoimien ja -suhteiden tarkastamisessa
- tilintarkastuksen suunnittelussa
- käsityksen muodostamisessa merkittäviin riskeihin liittyvistä kontrolleista
- toimeksiantokirjeessä ja johdon vahvistusilmoituskirjeessä.

Toimeksiantokohtainen laadunvalvontatarkastus

Yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastuksessa tulee suorittaa toimeksiantokohtainen laadunvalvontatarkastus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 537/2014 (jatkossa myös "PIE-asetus") 8 artiklan 4–7 kohdan säännösten mukaisesti.

Dokumentaatiosta ei ilmene toimeksiantokohtaisen laaduntarkastajan läpikäymiä tarkastusdokumentteja. Toimeksiantokohtainen laaduntarkastus on toteutettu puhelinkeskusteluna. Toimeksiantokohtainen laaduntarkastaja ei ole käynyt lisäraporttia läpi, vaan tilintarkastaja on suullisesti kertonut hänelle olennaisimmat kohdat samoin kuin muistakin pankkiin liittyvistä seikoista.

Toimeksiantokohtaista laaduntarkastusta ei ole toteutettu eikä dokumentoitu PIE-asetuksen 8 artiklan mukaisesti.

Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöltä -erä

Tilintarkastajan on ISA 330 -standardin mukaisesti suunniteltava ja suoritettava kontrollien testausta. Tilintarkastajan on testattava tarkastettavalla tilikaudella kontrollit, jotka koskevat tilintarkastajan merkittäviksi riskeiksi arvioimia riskejä.

Tilintarkastaja on laaduntarkastukseen toimittamissa dokumenteissa määritellyt erään liittyvän merkittävän riskin ja dokumentoinut tarkastussuunnitelmassa, että lähestymistapa on se, että sisäisiin kontrolleihin luotetaan. Tilintarkastaja on perustanut käsityksensä luottoprosessin toimivuudesta edellisellä tilikaudella tehtyyn tarkastukseen. Tilintarkastaja ei ole tarkastusvuonna testannut kontrolleja.

Dokumentaatiosta ei käy ilmi, miten tilintarkastaja on testannut ja arvioinut evidenssiä kontrolleista, jotka liittyvät hänen merkittäviksi riskeiksi arvioimiin riskeihin.

Pääkirjanpitoiennit ja muut oikaisut

Tilintarkastajan on ISA 240 ja 330 -standardien mukaisesti suunniteltava ja suoritettava tilintarkastustoimenpiteitä tarkastaakseen suoraan pääkirjaan tehtyjen vientien ja muiden tilinpäätöstä laadittaessa tehtyjen oikaisujen asianmukaisuutta, ja arvioitava niihin liittyviä kontrolleja. Riippumatta siitä, millaisiksi tilintarkastaja on arvioinut riskit siitä, että johto sivuuttaa kontrolleja, hänen on suunniteltava ja suoritettava tilintarkastustoimenpiteitä tarkastaakseen suoraan pääkirjaan tehtyjen vientien ja muiden tilinpäätöstä laadittaessa tehtyjen oikaisujen asianmukaisuutta. Tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä tehtyjen olennaisten pääkirjanpitolientien ja muiden oikaisujen tutkimisen tulee sisältyä tilinpäätöksen laatimisprosessiin liittyviin aineistotarkastustoimenpiteisiin.

Tilintarkastaja on antamassaan selvityksessä todennut, että hänellä ei ole ollut mahdollisuutta päästä kirjanpitojärjestelmään eikä hän ole katsonut tarpeelliseksi tulostuttaa pääkirjavientejä kirjanpidosta.

Dokumentaatiosta ei ilmene, onko tilintarkastaja muodostanut käsityksen ja arvioinut taloudellisen prosessin kontrolleja, jotka liittyvät pääkirjanpitolientien ja muiden oikaisujen kirjaamiseen, mitä tarkastustoimenpiteitä tilintarkastaja on kohdistanut muistiotositteiden tarkastamiseen ja mitkä muistiotositteet hän on tarkastanut.

Palveluorganisaation huomioiminen tilintarkastuksessa sekä merkittäviin riskeihin ja koronlaskentaan liittyvät kontrollit

Tilintarkastajan on ISA 402 -standardin edellyttämällä tavalla palveluorganisaatiota käyttävän yhteisön tilintarkastuksessa muodostettava käsitys siitä, kuinka yhteisö käyttää toiminnassaan palveluorganisaation palveluita. Tilintarkastajan on olennaisen virheellisyyden riskien tunnistamiseksi muodostettava käsitys palveluorganisaation palvelujen luonteesta, merkittävydestä ja vaikutuksesta yhteisön sisäiseen valvontaan. Tilintarkastaja voi käsityksen muodostamiseksi hankkia raportin, jossa esitetään kuvaus yhteisön käyttämässä palveluorganisaatiossa olevista kontrolleista, niiden rakenteista tai toiminnan tehokkuudesta. Tilintarkastajan tulee arvioida ja ratkaista, tuottaako raportti itsessään riittävän määrää tarkoitukseen soveltuvaa evidenssiä tarkastuskohteen tilintarkastuksen sisäisen valvonnan kannalta ja olennaisen virheellisyyden riskien tunnistamisen ja arvioimisen perustaksi.

Tilintarkastajan tulee ISA 330 -standardin edellyttämällä tavalla hankkia relevanttia tilintarkastusevidenssiä kontrollien toiminnan tehokkuudesta. Tilintarkastajan on testattava kontrollit, jotka liittyvät hänen merkittäviksi riskeiksi arvioimiin riskeihin.

Jos tilintarkastaja käyttää tilintarkastusevidenssinä yhteisön tuottamaa tietoa, on hänen ISA 500 -standardin mukaisesti arvioitava, onko kyseinen tieto hänen tarkoituksiinsa nähden riittävän luotettavaa. Tilintarkastajan tulee hankkia evidenssiä tiedon oikeellisuudesta ja täydellisyydestä sekä arvioitava, onko tieto riittävän tarkkaa ja yksityiskohtaista hänen tarkoituksiinsa.

Tarkastuskohteelle on tuottanut palveluita ISA 402 -standardissa tarkoitettu palveluorganisaatio. Palveluorganisaation tuottamat palvelut ovat osa tarkastuskohteen taloudellisen raportoinnin kannalta relevantteja tietojärjestelmiä. Tilintarkastaja on kertonut tiedostaneensa tarkastuskohteen riippuvuuden palveluorganisaatiosta ja todennut, ettei yksittäisellä tilintarkastajalla ole mahdollisuutta arvioida toimintakykyä ja muita seikkoja. Tilintarkastussuunnitelmaan on dokumentoitu, että tilintarkastuksen lähestymistapa on se, että sisäisiin kontrolleihin luotetaan. Dokumentaation perusteella tilintarkastajalla ei ole ollut käytössään palveluorganisaation valvontaympäristön kontrolleja käsittelevää ISAE 3402 -raporttia. Tilintarkastajalla on ollut käytössään ISAE 3402 tyyppi 2, IFRS 9 Rahoitusinstrumentit -standardin mukainen odotettavissa olevien luottotappioiden (ECL) laskentaraportti ja yleisiä IT-kontrolleja käsittelevä raportti. Tilintarkastaja kertoo tarkastaneensa korkotuottoja ja -kuluja käyttämällä hyväksi korkoeroraportointia ja peilaamalla sen antamaa informaatiota korkokatteeseen. Lisäksi tilintarkastaja kertoo käyneensä läpi pöytäkirjoista ilmeneviä päätöksiä, jotka ovat merkityksellisiä korkokatteen kannalta.

Tilintarkastusdokumentaatiosta ei ilmene, miten tilintarkastaja on arvioinut palveluorganisaation valvontaympäristön tai muita merkittäviä kontrolleja tai niiden toimivuutta, kun tilintarkastajalla ei ole ollut käytössään palveluorganisaation kontrolleja ja niiden rakenteesta ja toiminnan tehokkuudesta kertovaa ISAE 3402 tyyppi 2 raporttia. Dokumentaatiosta ei myöskään ilmene, miten tilintarkastaja on arvioinut antolainaus-, luottopäätös- ja vakuusjärjestelmien ja ottolainausjärjestelmien kontrolleja ja niiden toimivuutta, jos tilintarkastajalla on ollut käytössään vain yleisiä IT-kontrolleja käsittelevä raportti ja onko tilintarkastaja muodostanut käsityksen merkittäviin riskeihin liittyvistä muista kontrolleista kuin ECL-laskentaan liittyvistä kontrolleista. Dokumentaatiosta ei käy ilmi, miten tilintarkastaja on testannut koronlaskentaan liittyviä kontrolleja. Tilintarkastaja on käyttänyt analyyseissään pankin tuottamaa materiaalia, mutta ei ole testannut sen täydellisyyttä tai oikeellisuutta eikä arvioinut, onko tieto riittävän tarkkaa ja yksityiskohtaista tilintarkastajan tarkoituksiin.

Toimeksiantokirje ja johdon vahvistusilmoituskirje

Tilintarkastajan tulee ISA 210 -standardin mukaan hyväksyä tilintarkastustoimeksianto tai jatkaa sitä vain silloin, kun toimeksiannon suorittamisen perustasta on sovittu. Tilintarkastajan tulee selvittää toteutuvatko tilintarkastuksen edellytykset ja hankkia vahvistus siitä, että johto ja tilintarkastaja ymmärtävät tilintarkastustoimeksiannon ehdot samalla tavalla. Tilintarkastustoimeksiannon sovitut ehdot on kirjattava tilintarkastuksen toimeksiantokirjeeseen tai muuhun kirjalliseen sopimukseen.

ISA 550 -standardin mukaan silloin kun sovellettava tilinpäätösnormisto sisältää lähipiiritietoja koskevia vaatimuksia, tilintarkastajan on saatava johdolta kirjalliset vahvistusilmoitukset siitä, että se on antanut tilintarkastajalle tiedot yhteisön lähipiiriin kuuluvista osapuolista sekä kaikista tiedossaan olevista lähipiirisuhteista ja -liiketoimista. Lisäksi johdon on vahvistettava, että se on käsitellyt lähipiirisuhteet ja lähipiiriliiketoimet asianmukaisesti kirjanpidossa ja esittänyt niistä asianmukaiset tiedot sovellettavan normiston vaatimusten mukaisesti.

Tilintarkastusdokumentaatioissa on arvioitu sitä, voiko tilintarkastaja hyväksyä toimeksiannon, mutta toimeksiantokirjettä ei ole laadittu. Tilintarkastusdokumentaatiosta ei kaikilta osin ilmene, miten tilintarkastaja on arvioinut, että edellytykset toimeksiannon hyväksymiselle ovat olemassa.

Tilintarkastusdokumentaatioon on liitetty johdon vahvistusilmoituskirje. Vahvistusilmoituskirje sisältää vahvistuksen siitä, että lähipiirisuhteet ja -liiketoimet on käsitelty kirjanpidossa ja esitetty tilinpäätöksessä sovellettavan tilinpäätösnormiston mukaisesti, mutta vahvistusilmoituskirje ei sisällä vahvistusta koskien tietojen antamista pankin lähipiiriin kuuluvista osapuolista ja kaikista tiedossaan olevista lähipiirisuhteista ja -liiketoimista.

Yhteenveto

Nurkkalan tilintarkastusvalvonnalle esittämässä tarkastusdokumentaatioissa nyt kyseessä olevassa tarkastustehtävässä on puutteita eikä se täytä hyvän tilintarkastustavan vaatimusta tarkastustyön asianmukaisesta dokumentoinnista. Myös Nurkkalan menettelyssä riittävän tilintarkastusevidenssin hankkimisessa ja tilintarkastustoimenpiteiden suorittamisessa on ollut puutteita. Nurkkalan tilintarkastuksessa havaitut puutteet merkitsevät poikkeamista hyvän tilintarkastustavan vaatimuksista (TTL 4:3).

Seuraamuksen määrittämisessä huomioon otettavat seikat

Tilintarkastuslain 10 luvun 1 §:n mukaan huomautus on riittävä seuraamus, jos tilintarkastajan moitittava menettely on vähäinen, siihen liittyy lieventäviä asianhaaroja tai se on taloudellisesti vähämerkityksellinen. Jos edellä tarkoitettu menettely on sellainen, että huomautusta ei pidetä riittävänä seuraamuksena, tilintarkastuslautakunnan tulee antaa tilintarkastajalle varoitus. Lain 10 luvun 7 §:n mukaan seuraamuksesta päätettäessä on otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat seikat.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että, Nurkkalan tilintarkastuksessa havaitut puutteet liittyvät ennen kaikkea tilintarkastusevidenssin hankkimiseen ja sen dokumentointiin. Myös puutteet Nurkkalan suorittamissa tilintarkastustoimenpiteissä sekä niiden dokumentoinnissa antavat aiheutta kritiikkiin. Asiaa kokonaisuutena arvioiden tilintarkastuslautakunta katsoo, että tilintarkastuslain 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen huomautus on riittävä seuraamus Nurkkalan menettelystä.

Sovelletut säännökset

Tilintarkastuslaki (1141/2015) 1 luku 1 §, 4 luku 1 §, 3 §, 7 luku 2 §, 5 §, 10 luku 1 §, 7 §

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 537/2014 8 artikla

Valitusoikeus

Asianosaisella on oikeus valittaa tästä päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen.

Asian ratkaisseet tilintarkastuslautakunnan jäsenet

Pekka Pajamo (puheenjohtaja), Jussi Heiskanen (varapuheenjohtaja), Ari Ahti, Mari Arala, Antti Fredriksson, Riikka Rannikko, Eljas Vesterbacka, Tiina Toivonen

PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS

Tilintarkastuslautakunta

Pekka Pajamo

Tilintarkastuslautakunnan puheenjohtaja

Wille Korhonen

Esittelijä

Tilintarkastusvalvonta